

Högstadiel elever lär sig om antiziganism

Text och foto: Karin Skoglund

På Uppgårdsskolan på Ekerö i Stockholm har eleverna i årskurs 9 arbetat med skolboken *Antiziganismen i Sverige – Om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet och idag*.

”Jag visste i stort sett ingenting om romer.”, ”Jag visste inte hur diskriminerade de var.” och ”Alla måste lära sig av historien.”, var några av kommentarerna från eleverna om arbetet.

Skolboken om antiziganismen i Sverige riktar sig till elever på högstadiet och gymnasiet och handlar om kränkningar av romer under 1900-talet. Boken är framtagen av Kommissionen mot antiziganism och presenterar begreppet antiziganism genom romernas kultur och historia. För tredje året i rad arbetar Uppgårdsskolan i Ekerö kommun med den nationella minoriteten romer som tema.

Skolboken om antiziganismen i Sverige riktar sig till elever på högstadiet och gymnasiet och handlar om kränkningar av romer under 1900-talet. Boken är framtagen av Kommissionen mot antiziganism och presenterar begreppet antiziganism genom romernas kultur och historia. För tredje året i rad arbetar Uppgårdsskolan i Ekerö kommun med den nationella minoriteten romer som tema.

Anna-Maria Ljungqvist, Klara Malmberg, Patrik Jensen och Nergiz Aldur- de ansvariga lärarna för årets temaarbete om romernas kultur och historia.

I skolans foajé väntar SO-lärarna Klara Malmberg och Patrik Jensen och flera av eleverna som deltagit i arbetet. Det är många som vill berätta om vad de lärt sig och hur arbetet har gått till. I foajén finns också en glasmonter med hantverk som eleverna skapat i trä- och syslöjden och pratbubblor på väggen med citat som "fördomar", "man ska inte behöva gömma sig" och "den här uppgiften har varit lärorik", citat från eleverna efter temaarbetets slut.

Till grund för temaarbetet finns grundskolans läroplan, berättar Klara. – Vi tar avstamp i värdegrunden om demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter. Det står i kursplanen i samhällskunskap att vi ska arbeta med nationella minoriteter. Vi valde att fördjupa oss i minoriteten romer eftersom vi anade att det finns mycket fördomar och åsikter om romer och att många ungdomar kopplar romer till tiggare, på grund av debatten som finns i media.

I början av arbetet förknippade många elever just romer med Rumänien och tiggare men också med de finskromska kvinnornas kjolor och kriminalitet, fördomar som berodde på okunskap om romernas historia och kultur.

Under fem veckor pågick arbetet i samhällskunskap, historia och i trä- och syslöjden. Dessutom anordnade skolan en temadag för alla fyra klasser i årskurs 9 då Erland Kaldaras från Romska ungdomsförbundet i Malmö föreläste och eleverna diskuterade filmer från Utbildningsradion om romernas historia i workshoppar. Hela temaarbetet avslutades med att eleverna fick skriva en vetenskaplig uppsats som utgick ifrån frågeställningarna: *Hur har romers rättigheter i Sverige förändrats 1933–2018?* och *Hur har synen på romer förändrats 1933–2018?*

– Eleverna fick dra egna slutsatser om hur romernas historia har påverkat deras situation i nutid. Några kunde dra paralleller till andra utsatta och marginaliserade grupper eller till nyanlända idag. De fick undersöka vad som har förändrats och inte för romer sedan början av 1930-talet. Varför ser det ut som det gör och vilka mänskliga rättigheter har romer idag, säger Klara.

Många elever tyckte att uppsatsarbetet var svårt och att de hade för kort tid på sig men att det var lärorikt, värdefullt och gav kunskaper för framtiden. "Det är en del av vår moderna historia men ändå så okänd", "Man lär sig vara kritisk mot sig själv" och "Vi mörkar vår egen historia", tyckte några. Eleven Andreas Ezelius skriver i slutdiskussionen i sin uppsats: "Jag ser positivt på framtiden med tanke på vilken utveckling som skett mellan början av 1900-talet och nutiden. Jag tror att utbildning är nyckeln till en bättre framtid. Alltså både skolgång för romer, men också utbildning om det romska folket för majoritetssamhället." En annan elev Molly Camp skriver "Många vill att Sverige bara ska vara ett hem för svenska människor och om de politiska partierna som har dessa åsikter får större makt kommer det bli svårare för romer och invandrare att hitta sin plats i samhället, även fast de bott här i flera år. Precis som det har gjort på 1900-talet kommer de ske framsteg och baksteg, vägen till jämlikhet och acceptans av alla människor är inte rak. Men jag tror att Sverige till slut kommer bli ett mångkulturellt land där alla är välkomnade."

Från och med i år är trä- och syslöjden en del av temaarbetet. Enligt kursplanen i slöjd ska eleverna fördjupa sig i hantverk från olika kulturer.

– Eleverna har producerat egna hantverk, inspirerade av romernas levnadsförhållanden, kultur och historia. De har själva tolkat och valt vad de har velat göra och i vilket material, säger slöjdläraren Anna-Maria Ljungqvist.

Lova Wiklander är en av eleverna som vill visa vad hon har gjort. Hon går fram till glasmontern och pekar på en liten blommig färgstark tygväska.

– Det här är ett verktygsfodral. Jag tänkte på något som ska vara litet och lätt att ta med sig med tanke på hur romer har tvingats att flytta på sig. Många romer var tvungna att tillverka föremål för sin försörjning och jag tänkte att de hade behövt någon typ av accessoar för sina verktyg.

Elin Strömstedt visar en mask i koppar.

– Jag tänker att de gömmer sig bakom en mask, att de döljer sin identitet för oss andra.

Josefine Jacobsson har gjort ett kuddfodral i svart sammet och vit spets inspirerat av den finskromska kjolen. Många elever uppskattade arbetet i slöjden. Klara menar att det stödjer och kompletterar lärandet att ta sig an en uppgift både praktiskt och teoretiskt. Dessutom är samarbete mellan ämnena och med flera lärare givande, tycker både Klara och slöjdlärarna.

– Vi har lärt oss jättemycket, det har varit positivt att samarbeta ämnesövergripande och att samla alla niondeklassare till temadagen, säger slöjdläraren Nergiz Aldur.

De allra flesta elever tyckte att temaarbetet var viktigt och många delade vidare sin kunskap med familj och vänner.

– Projektet har berört många och att vi har fått positiv feedback från föräldrar, något som inte alltid är så vanligt att få som lärare, säger Patrik. – Och skolans föräldraförening sponsrade föreläsningen av Erland Kaldaras, säger Klara.

Skolan har problem med främlingsfientliga åsikter på samma sätt som många andra skolor och övriga samhället idag, även om det inte specifikt har handlat om antiziganism. Klara menar att temaarbetet varit ett bra sätt för att förebygga främlingsfientlighet och antiziganism.

– Jag hoppas vi har grott ett frö, som samhällskunskapslärare vill man alltid få flera frön att gro. De flesta känner att de har ökat sin kunskap och förstår hur viktig det är att lära sig om fördomar och rasism redan i skolan och de kan se hur dåtid påverkar nutid och framtid.

Många elever kunde också koppla diskussionerna om diskriminering och rasism till andra aktuella frågor om asylsökande, uppehållstillstånd och medicinsk åldersbedömning av ensamkommande barn.

– Det förekom fördomar och främlingsfientliga åsikter från elever i arbetet men det är svårt att veta om det var ett sätt för att försöka provocera och väcka diskussion. Många elever lär sig att säga det som förväntas av dem och därför kan det vara svårt att mäta effekterna av ett värdegrundsarbete, säger Klara.

Men att beröra, inspirera och motivera är viktigt, menar hon.

– Vi måste hitta material som berör eleverna, så vi får dem med oss, inspirerar och väcker nyfikenheten hos dem och får dem motiverade till att lära sig.

Utöver de faktiska kunskaperna om antiziganism och romernas historia och kultur var det en stor uppgift för eleverna att skriva en vetenskaplig uppsats. De utvecklade sitt skrivande och lärde sig analysera, diskutera och dra egna slutsatser utifrån ämnesområdena i boken om antiziganismen i Sverige.

– Boken har ett bra och lättillgängligt material med mycket bilder och korta texter men kan upplevas som svår av vissa elever eftersom de måste ha vissa förkunskaper, som till exempel om förintelsen och rasbiologi. Språket kan också upplevas som ganska avancerat med nya begrepp och ord beroende på elevens kunskapsnivå.

Därför tycker Klara att det är lämpligt att arbeta med boken från årskurs 9. Att komplettera med andra källor, uttrycksätt och perspektiv är också bra, menar hon.

– Ett tips till andra som vill arbeta med den nationella minoriteten romer som tema är att bjuda in andra lärare och arbeta ämnesövergripande. Ämnen som kan vara aktuella utöver samhällskunskap är historia, religion, svenska, slöjd, musik och bild. Eftersom det handlar om ett värdegrundsarbete kan det vara viktigt att se frågan utifrån flera perspektiv, avslutar hon.

Vad är antiziganism?

Rasismen mot romer kallas för antiziganism. Den bygger på fördomar om att romer ser ut och uppför sig på ett visst sätt. Den kommer till uttryck genom fientliga handlingar mot eller åsikter om romer.

Antiziganism utgår från en ojämlig värdering av människor och kränker principen om alla människors lika värde och rättigheter.

Begreppen "zigenare" och "tattare" är nedlåtande och kränkande begrepp på romer och resande.

Källa: Antiziganismen i Sverige- Om kränkningar av romer under 1900-talet och idag

**Länsstyrelsen
Stockholm**

Länsstyrelsen i Stockholm samordnar och följer upp regeringens nationella strategi för romsk inkludering. Den övergripande målsättningen för strategin är att

”Den som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som en icke-rom”. Skolboken ”Antiziganismen i Sverige” är en del av Länsstyrelsen i Stockholms arbete med att sprida kunskap om romers situation i Sverige.